

სამართლის აქტუალური საკითხები

მონმის იმუნიტეტის სუბიექტები (მონმის იმუნიტეტის მქონე პირთა წრე)

გივი აბაშიძე

სამართლის დოქტორი,

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ირაკლი აბაშიძე

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასისტენტი, დოქტორანტი

რეზიუმე

წარმოდგენილ სტატიაში გადმოცემულია სამართლებრივი იმუნიტეტის ერთ-ერთ ძირითად სახე - მონმის იმუნიტეტი, რომელიც მოქალაქის უფლებების დაცვის საჭირო და აუცილებელი გარანტიაა.

განხილულია მონმის იმუნიტეტის სუბიექტები, ანუ მონმის იმუნიტეტის მქონე იმ პირთა წრე, რომელიც არ შეიძლება მონმე იყოს. სტატიაში გარკვეული ყურადღება ეთმობა პრაქტიკულ საქმიანობაში მონმის იმუნიტეტის პრინციპების დაცვის აუცილებლობას.

SUBJECTS OF WITNESS IMMUNITY (CIRCLE OF PERSONS WITH WITNESS IMMUNITY)

Givi Abashidze,

Doctor of Law

Irakli Abashidze

Doctoral student

SUMMARY

The present article outlines one of the main types of legal immunity - witness immunity, which is a required and necessary guarantee for protecting the rights of the citizen.

The article discusses the subjects of witness immunity, i.e. the circle of persons with witness immunity who cannot be witnesses. The article focuses on the need to adhere to the principles of witness immunity in practice.

* * * *

სამართლებრივი იმუნიტეტის ერთ-ერთ ძირითად სახეს წარმოადგენს მონმის იმუნიტეტი, რომელიც მოწმისათვის არის განსაკუთრებული საპროცესო პრივილეგია და მას ანიჭებს მნიშვნელოვან სამართლებრივი ხელშეუხებლობის უპირატესობას.

მონმის იმუნიტეტი სისხლის სამართლის პრო-

ცესში შეიძლება განისაზღვროს, როგორც მონმის სტატუსით დასაკითხი პირის კანონით გათვალისწინებული უფლება, მისცეს ჩვენება მოცემულ საქმეზე საკუთარი შეხედულების საფუძველზე.

პირის გათავისუფლება ჩვენების მიცემის მოვალეობისაგან, რომელსაც შეუძლია გააუარესოს მისი და მისი ახლო ნათესავის მდგომარეობა, ე.ი. ამ პირზე მონმის იმუნიტეტის მინიჭება, ეს არის ადამიანის და მოქალაქის უფლებების დაცვის ერთ-ერთი საჭირო და აუცილებელი გარანტია.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით განსაზღვრულია აბსოლუტური, ანუ სრული იმუნიტეტი. ეს ნიშნავს მისი მატარებელი პირის აღჭურვას უფლებით - უარი თქვას ჩვენების მიცემაზე ნებისმიერ და არა მხოლოდ ზოგიერთი ცალკე კატეგორიის დანაშაულზე. იმუნიტეტი აბსოლუტურია თავისი შინაარსითაც, რადგან მონმე ან იძლევა ჩვენებას სრული მოცულობით, ან საერთოდ არ იძლევა. ჩვენი აზრით, აქ სხვა გადაწყვეტილება არ შეიძლება იყოს.

კლასიკური გაგებით მონმის იმუნიტეტი თავის თავში მოიცავს:

- კანონის მიერ უფლებით აღჭურვას, მონმემ თავად გადაწყვიტოს, მისცეს თუ არა ჩვენება;
- იმპერატიულ აკრძალვას, გარკვეულმა პირებმა, სურვილის მიუხედავად, არ მისცენ ჩვენება;
- პროცესის მწარმოებელი თანამდებობის პირის - მოსამართლის უფლებით აღჭურვას, გარკვეული პროცესის მატარებელი მოწმეების მიერ პროცესი საიდუმლოს დაცვის კერძო ინტერესი, დააყენოს საჯარო ინტერესზე მაღლა და თავად გაათავისუფლოს ისინი მონმის მოვალეობისა და პროცესიდან მინდობილი საიდუმლოს განთქმისაგან¹.

მიგვაჩნია, რომ იმუნიტეტის მიზანია არა მარტო გათავისუფლება ამა თუ იმ ვალდებულებისაგან, არამედ დამატებითი გარანტიების დადგენა.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით სისხლის სამართლის საქმეთა გამოძიებასა და სასამართლო განხილვის დროს გარკვეული მტკიცებულებით მნიშვნელობა აქვს მონმის, ანუ იმ პირის ჩვენებას, რომელმაც შეი-

1 თ. შაყულაშვილი. პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვის პრობლემა სისხლის სამართლის პროცესში. სადისერტაციო ნაშრომი სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად. თბ. 2013 წელი, გვ. 130

ძლება იცოდეს სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა დასადგენად საქირო მონაცემები.

პირი მონმის სრულყოფილ სტატუსსა და უფლებამოსილებას იძენს სამართლებრივი პასუხისმგებლობის თაობაზე გაფრთხილებისა და ფიცის დადების შემდეგ².

საქართველოს კონსტიტუცია ადასტურებს სახელმწიფოს მისწრაფებას ყოველიმხრივ უზრუნველყოს მოქალაქის საყოველთაოდ აღიარებული უფლებები და თავისუფლებები, როგორც გამოძიების, ასევე სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლოს განხილვის დროს. კონსტიტუციის თანახმად არავინ არ არის ვალდებული მისცეს თავისი ან იმ ახლობელთა საწინააღმდეგო ჩვენება, რომელთა წრეც განისაზღვრება კანონით³.

კონსტიტუციის ეს მნიშვნელოვანი პრინციპი აისახა მონმის უფლებებში. კერძოდ, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 49-ე მუხლის პირველი ნაწილის „დ“ პუნქტის მიხედვით მონმეს უფლება აქვს არ მისცეს ჩვენება, რომელიც დანაშაულის ჩადენაში ამხელს მას ან მის ახლო ნათესავს, რამაც მიიღო მონმის იმუნიტეტის სახელწოდება.

სწორედ, კანონმდებლის ამგვარი მოთხოვნა, რომელიც გამომდინარეობს მონმის იმუნიტეტის არსიდან, ჩადებულია აგრეთვე საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 371 მუხლში, რომლის თანახმად სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან თავისუფლება პირი, რომელმაც უარი განაცხადა ჩვენების მიცემაზე თავისი ან ახლო ნათესავის საწინააღმდეგოდ.

როგორც აღვნიშნეთ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ითვალისწინებს ჩვენების მიცემის ვალდებულებიდან გარკვეულ გამონაკლისებს. მონმის მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა მონმის სუბიექტური უფლებაა.

სისხლის სამართლის პროცესში მონმედ მონაწილეობის ვალდებულებისაგან გამონაკლისის დაშვებით, კანონმდებელი ინტერესთა კოლიზიის ცალკეულ შემთხვევებში მართლმსაჯულების ინტერესებზე უფრო მაღლა აყენებს ზემოთხსენებული პირების კანონიერ ინტერესებს. გარდა ამისა, აღნიშნული გამონაკლისი ემსახურება სისხლის სამართლის საქმეზე სიმართლის დადგენასაც, რადგან სავსებით მოსლოდნელია, რომ პირმა ბრალდებულთან ახლო ნათესაური დამოკიდებულების ან პროფესიული მოვალეობების გამო იცრუოს დაკითხვის დროს ან მისცეს სასამართლოს არასრული ჩვენება⁴.

საქართველოს სსს კოდექსის 50-ე მუხლით განსაზღვრულია მონმის იმუნიტეტით მოსარგებლე იმ პირთა წრე, რომელიც არ შეიძლება მონმე იყოს.

ამ სამართლებრივ უფლების მქონე სუბიექტებად ითვლებიან სხვადასხვა, გარკვეული პროფესიის მქონე და ბრალდებულთან ახლო ნათესაურ კავშირში მყოფი პირები, რომელთაც იმუნიტეტი აძლევს პრივილეგიას დაკითხვის დროს სრულიად შეგნებულად ამოირჩიონ მათთვის ხელსაყრელი ვარიანტი, მისცეს ჩვენება ან უარი თქვას მასზე. აუცილებელია მათ კონკრეტულ სისხლის სამართლის საქმეში ეკავით მონმის საპროცესო მდგომარეობა და კანონმდებლობით ისინი ფლობდნენ მონმის იმუნიტეტის სტატუსს.

აღნიშნული მუხლის სტრუქტურის მიხედვით შეიძლება იმუნიტეტის მქონე პირთა წრე პირობითად რამდენიმე ჯგუფად დავყოთ. პირველ ჯგუფს შეიძლება მივაკუთვნოთ გარკვეული პროფესიის მქონე პირები, რომელთაც აკისრიათ პროფესიული საიდუმლოების დაცვის ვალდებულება, კერძოდ ადვოკატი, სასულიერო პირი, სახალხო დამცველი ან მის მიერ უფლებამოსილი პირი, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის უფროსი, საქართველოს პარლამენტის წევრი, მოსამართლე, მედიაციის მონაწილე, ჟურნალისტი, ადამიანთა ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლი, საქართველოს სახალხო დამცველთან შექმნილი სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრი, ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრი.

მეორე ჯგუფს მიეკუთვნება ბრალდებულთან ახლო ნათესაურ დამოკიდებულებაში მყოფი პირები.

მესამე ჯგუფს კი წარმოადგენს პირები, რომელთა მონმის მოვალეობის შესრულებისაგან გათავისუფლების უფლება აქვს სასამართლოს. ესენი არიან: სამედიცინო მუშაკი, ნოტარიუსი, საჯარო მოსამსახურე, სახელმწიფო მოსამსახურე, სამხედრო მოსამსახურე და მასთან გათანაბრებული პირი, პირი, რომელიც სამუშაოზე იმ პირობით არის მიღებული, რომ არ გაამჟღავნოს კომერციული ან საბანკო საიდუმლოება, კონტრტერორისტული ან/და სპეციალური ოპერაციის მონაწილე პირი, რომელთაც სისხლის სამართლის პროცესში რა თქმა უნდა აქვთ მონმედ მონაწილეობის ვალდებულება, მაგრამ მონმის სახით დასაკითხი კონკრეტული პირის ინტერესებიდან გამომდინარე სასამართლოს როგორც ზემოთ აღნიშნა კანონით მინიჭებული აქვს მისი ამ მოვალეობისაგან გათავისუფლების უფლება, რომლის კონკრეტულ გარემოებებზე ქვემოთ ვისაუბრებთ.

თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ჩვენი აზრით საქართველოს კონსტიტუცია არ განსაზღვრავს იმ პირთა სრულ წრეს რომლებზეც ვრცელდება მონმის იმუნიტეტის წესები. შესაბამისად, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა

2 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. მუხლი 3, მე-20 ნაწილი თბ. 2009 წელი, (უკანასკნელად მოდიფიკებულია 30 მაისი, 2022 წ.)

3 საქართველოს კონსტიტუცია. 42-ე მუხლი, მე-8 პუნქტი, თბილისი, 1995 წელი

4 გ.თუმანიშვილი. სისხლის სამართლის პროცესი. ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა. თბ. 2014 წელი, გვ.158

არ მოიცავს მონმის ჩვენების მოვალეობისაგან გათავისუფლების სრულყოფილ ჩამონათვალს.

საქართველოს სსს კოდექსის 50-ე მუხლით დადგენილი თანმიმდევრობით მოკლედ განვიხილოთ მონმის იმუნიტეტის მქონე სხვადასხვა სუბიექტები.

საქართველოს კონსტიტუციით და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით, ყველა მოქალაქეს გარანტირებული აქვს დაცვის უფლება და კვალიფიციური იურიდიული დახმარება⁵.

ამიტომ, არ შეიძლება მონმედ გამოიძახონ და დაკითხონ ადვოკატი იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა ამ საქმეში ადვოკატის მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით, ასევე ადვოკატი, რომელიც იურიდიულ დახმარებას უწევდა პირს დაცვის მიღებამდე - იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა იურიდიული დახმარების განწევასთან დაკავშირებით.

როგორც საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით, ასევე საქართველოს კანონით „ადვოკატთა შესახებ“ კონფიდენციალურია ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც ადვოკატმა მიიღო კლიენტისაგან ან იურიდიული რჩევის მიღების სხვა მსურველისაგან. ამდენად ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც დაკავშირებულია ადვოკატის მიერ იურიდიული სამსახურის განწევასთან, არის ადვოკატის საიდუმლო და იგი ვალდებულია დაიცვას ინფორმაციის კონფიდენციალურობა, რომელიც მას ანდო მისი დაცვის ქვეშ მყოფმა პირმა.

კანონით ადვოკატისათვის მონმის სახით დაკითხვის ვალდებულების არ დაკისრება, მისი ინფორმაციის ხელშეუხებლობის ერთ-ერთი მყარი გარანტიაა.

მონმის იმუნიტეტის მატარებელი შემდეგი სუბიექტია სასულიერო პირი. მას უფლება აქვს არ მისცეს ჩვენება იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა აღსარების ან სხვაგვარად გახდობის შედეგად, რადგან აღსარების საიდუმლოება დაცულია კანონით.

მონმის სახით დაკითხვას არ ექვემდებარება აგრეთვე სახალხო დამცველი ან მის მიერ უფლებამოსილი პირი, იმ ფაქტის გამო, რომელიც მას გაანდეს, როგორც სახალხო დამცველს. ამავე პრინციპით არ შეიძლება ასევე მონმის სახით დაკითხოს საქართველოს სახალხო დამცველთან შექმნილი სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრი იმ ფაქტის გამო, რომელიც მას გაანდეს პრევენციის ეროვნული მექანიზმის ფუნქციების შესრულებისას, თუ იგი არ დათანხმდება მისცეს ჩვენება.

მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობით დაუშვებელია პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის უფროსის მონმის სახით დაკითხვა პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების კანონიერების კონტორილისა და ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების და ელექტრონული კომუნიკაციის

მაიდენტიფიცირებულ მონაცემთა ცენტრალურ ბანკში განხორციელებული აქტივობების კონტროლის ფუნქციების შესრულებასთან დაკავშირებით, იმ ფაქტის გამო რომელიც მას გაანდეს როგორც პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის უფროსს.

მონმის სახით ჩვენების მიცემის ვალდებულება არ გააჩნია ასევე საქართველოს პარლამენტის წევრს იმ ფაქტის გამო, რომელიც მას გაანდეს, როგორც წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრს.

მონმე არ შეიძლება იყოს აგრეთვე მოსამართლე იმ გარემოების შესახებ, რომელიც სასამართლოს თათბირის საიდუმლოებაა, ასევე იმ გარემოების თაობაზე, რაც მისთვის ცნობილი გახდა კონკრეტული სისხლის სამართლის საქმის წარმოებისას.

იურიდიულ ლიტერატურაში ცალკეულ ავტორთა მიერ არაერთხელ გამოითქვა მოსაზრებანი არა მარტო მოსამართლის, არამედ გამომძიებლის, პროკურორის მონმის რანგში დაკითხვის აკრძალვის შესახებ. ისინი ამას ასაბუთებენ იმით, რომ გამომძიებელი, პროკურორი არიან ბრალდების მხარის წარმომადგენლები და დაინტერესებული პირები.

მიგვაჩნია, რომ აღნიშნული მოსაზრება არ არის სწორი და მონმის იმუნიტეტი არ უნდა გავრცელდეს გამომძიებელზე, პროკურორზე, რადგან საგამომძიებო და სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი გვარწმუნებს, რომ ხშირად სასამართლოში იმ პირთა დაკითხვას, რომლებიც აწარმოებენ გამოძიებას, შეიძლება ჰქონდეს არსებითი მნიშვნელობა საგამომძიებო მოქმედებების გარემოებათა გაგებისათვის, რაც სისხლის სამართლის საქმის მასალებში არ არის ნაჩვენები. მაგალითად, როცა მონმე ან ბრალდებული აცხადებს, რომ გამომძიებლის დროს ადგილი ჰქონდა ზეწოლის, ძალადობის ან სხვა უკანონო ქმედების ფაქტებს, მათი დაკითხვით სასამართლოში შესაძლებელია გაბათილდეს მსგავსი ჩვენებები.

ვერ დავეთანხებით ლიტერატურაში გამოთქმულ მოსაზრებას, რომ მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ნაფიცი მსაჯულის მონმის სახით დაკითხვის შესაძლებლობას არ გამორიცხავს. მიაჩნიათ, რომ იმ პირთა წრეს, რომელიც არ არის ვალდებული იყოს მონმე, დაემატოს ნაფიცი მსაჯულიც, რომელსაც მოსამართლის მსგავსად არ უნდა დაეკისროს მონმის სახით ჩვენების მიცემის ვალდებულება იმ გარემოებებს შესახებ, რომელიც დაკავშირებულია ნაფიც მსაჯულთა თათბირისა და კენჭისყრის საიდუმლოებასთან⁶.

საქართველოს სისხლის საპროცესო კანონმდებლობის მიერ აღნიშნული საკითხი სამართლებრივად ფაქტიურად გადაწყვეტილია, რადგან მონმედ მონაწილეობის ვალდებულებისაგან თავისუფლდება გარკვეული პროფესიის მქონე პირები, რომელთა

5 საქართველოს კონსტიტუცია. მუხლი 18, 42, თბილისი, 1995 წელი

6 ი. წერეთელი. ნაფიცი მსაჯული და მონმის იმუნიტეტი. ჟურნალი „ცხოვრება და კანონი“, #1 (17), 2012 წელი

წრეს მიეკუთვნება მოსამართლე. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 50-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „ზ“ პუნქტიდან გამომდინარე, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ მოსამართლეს ვერ გამოიძახებენ ჩვენების მისაცემად იმ გარემოებების შესახებ, რომელიც სასამართლოს თათბირის საიდუმლოებაა, რაც ასევე ჩვენი აზრით უნდა გავრცელდეს ნაფიც მსაჯულზეც.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში იმუნიტეტის მქონე პირთა წრეს, რომლებსაც არ გააჩნიათ ჩვენების მიცემის ვალდებულება დაემატა მედიაციის მონაწილე, რომელსაც არ ეკისრება მისცეს ჩვენება კონფიდენციალურ ინფორმაციასთან დაკავშირებით, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა მედიაციის პროცესში ან არსებითად გამომდინარეობს მედიაციის პროცესიდან, გარდა „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა, როდესაც კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნება აუცილებელია განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის გამოძიების მიზნით.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით მოწმის რანგში არ შეიძლება დაიკითხოს ასევე ჟურნალისტი პროფესიული საქმიანობისას მიღებულ ინფორმაციასთან დაკავშირებით.

მოქმედი კანონმდებლობით მოწმის დაკითხვის ვალდებულებისაგან თავისუფლება ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლი მოსაფიქრებელი ვადის განმავლობაში.

მოწმის რანგში დაკითხვას არ ექვემდებარება აგრეთვე ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრი იმ ფაქტის გამო, რომელიც მას გააჩნდეს, როგორც წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრს. მიგვაჩნია, რომ თუ მისი დაკითხვა დაკავშირებული არ არის მათ სადეპუტატო საქმიანობასთან, მაშინ მათი მხრიდან საერთოდ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა, არამართლზომიერია.

საერთოდ გვინდა აღვნიშნოთ, რომ იმ პირებისათვის, რომლებიც პირობითად მივაკუთვნეთ გარკვეული პროფესიის მქონე პირთა კატეგორიას, ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის უფლების მინიჭება საკანონმდებლო დონეზე აბსოლუტურად სწორი და სამართლიანი გადაწყვეტილებაა, რადგან თუკი მოქალაქემ მაგალითად სახალხო დამცველს, პარლამენტის ან ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრებს გაანდო რაიმე ინფორმაცია და ამ უკანასკნელმა იგი გაავრცელა მოწმის ჩვენების რანგში, მაშინ გამოდის, რომ პირი, რომელმაც რაიმე ინფორმაცია გაანდო ამ კატეგორიის პირებს, დგება ისეთ მდგომარეობაში, როდესაც იგი ფაქტობრივად მიმდობი პირის მეშვეობით საკუთარი თავის წინააღმდეგ აძლევს ჩვენებას.

მოწმის იმუნიტეტის მქონე პირთა წრის მეორე

კატეგორიის, კერძოდ ბრალდებულთან ახლო ნათესაურ დამოკიდებულებაში მყოფ პირების იმუნიტეტის საკითხთან დაკავშირებით შეიძლება აღინიშნოს, რომ ჩვენების მიცემის მოვალეობა არ ეკისრება ბრალდებულის ახლო ნათესავს, თუ იგი არ დათანხმდება მისცეს ჩვენება, როგორც ბრალდების მოწმემ.

მოწმედ მონაწილეობის უარის თქმის შეუზღუდავი უფლება გამომდინარეობს ბრალდებულის ახლო ნათესაური კავშირიდან. ამით კანონმდებელი უპირველეს ყოვლისა ანგარიშს უწევს პირის კანონიერ ინტერესს, არ გამოვიდეს მოწმედ საკუთარი ახლო ნათესავის წინააღმდეგ. შესაბამისად, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის აღნიშნული ნორმა იცავს უშუალოდ პირს პრობლემატური ჩვენებისაგან და არა ბრალდებულს⁷.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მესამე მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით ახლო ნათესავების ჩამონათვალი ამომწურავია და მასში შედიან მშობელი, მშვილობელი, შვილი, მინდობით აღსაზრდელი, პაპა, ბებია, შვილიშვილი, და, ძმა, მეუღლე (მათ შორის, განქორწინებული).

ახლო ნათესავების ჩამონათვალი არ შეიძლება შეყვანილი იქნას ბიძაშვილები, მამიდაშვილები, დეიდაშვილები, საყვარელი და ა.შ. სრულიად შესაძლებელია ეს პირებიც განიცდიდნენ დიდ მორალურ ტანჯვას მათი ახლობლების მიმართ მამხილებელი ჩვენების მიცემის დროს, უფრო მეტსაც, ვიდრე ახლო ნათესავები, მაგრამ ჩვენების მიცემის იმუნიტეტის მქონე პირთა წრე შეზღუდულია ზემოთ აღნიშნული ჩამონათვალით.

ბრალდებულს მისი სამართლებრივი სტატუსი უფლებას აძლევს განახორციელოს თავისი თავის დაცვა, მათ შორის ჩვენების მიცემაზე უარის თქმით.

მოწმეს უფლება აქვს აგრეთვე არ მისცეს ჩვენება საკუთარი თავის წინააღმდეგ, ასევე არ მისცეს ჩვენება, რომელიც ამხელს მას ან მის ახლო ნათესავებს დანაშაულის ჩადენაში.

საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-8-ე პუნქტი, რომლის თანახმად არავინ არ არის ვალდებული მისცეს ჩვენება თავისი თავის წინააღმდეგ, შეიცავს არა მხოლოდ მოწმის იმუნიტეტის სამართლებრივ ფორმულირებას, არამედ ისეთ თეორიულ კატეგორიასაც, როგორიც არის პრივილეგია - არ ამხილო საკუთარი თავი დანაშაულის ჩადენაში.

აღნიშნული კონსტიტუციური ნორმა უნდა გავიგოთ, როგორც დასაკითხი პირის შესაძლებლობა - განთავისუფლდეს მოწმის ჩვენების მოვალეობისაგან. სწორედ კონკრეტული სახის დანაშაულის ჩადენაში საკუთარი თავის გამოაშკარავების მცდელობის არარსებობა არის ძირითადად ასეთი პრივილეგიის არსი, რომლის სუბიექტებად გამოდიან ბრალდებული, მოწმე და სხვა პირები⁸.

7 გ.თუმანიშვილი. სისხლის სამართლის პროცესი. ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა. თბ. 2014 წელი, გვ.159

8 გ. აბაშიძე. მოწმის იმუნიტეტი სისხლის სამართლის პროცესში. ბათუმი, 2009 წელი, გვ. 40

არავინ არ არის ვალდებული მისცეს ჩვენება საკუთარი თავის წინააღმდეგ, ეს არის იმუნიტეტის არსი, რომელიც მთლიანად შეესაბამება საერთაშორისო პაქტს სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ, რომლის მე-14 მუხლის “ჟ” პუნქტი განსაზღვრავს, რომ თითოეული პიროვნება გარანტირებულია არავინ აიძულოს ჩვენება მისცეს საკუთარი თავის წინააღმდეგ, ან თავი სცნოს დამნაშავედ.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით ადგენს სხვა შემთხვევებსაც, როცა სასამართლოს უფლება აქვს მოწმის მოვალეობის შესრულებისაგან გაათავისუფლოს ცალკეული კატეგორიის პირები.

მათაგან პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს სამედიცინო მუშაკი, კერძოდ ექიმი, მედიცინის და, მეანე, ფარმაცევტი და სხვა პირები, თუ მათ პროფესიულად ევალებათ საექიმო (სამედიცინო) საიდუმლოების დაცვა. ზოგადად, პროფესიული საქმიანობის განხორციელების პროცესში სამედიცინო მუშაკი მნიშვნელოვან ინფორმაციას იღებს პაციენტის პირადი, ოჯახური, ინტიმური და საზოგადოებრივი ცხოვრებიდან. გარკვეული გამოწვევების გარდა სამედიცინო მუშაკი ვალდებულია საიდუმლოდ შეინახოს ამ პროცესში მიღებული ინფორმაცია და არ დაუშვას მისი გახმაურება.

სასამართლოს უფლება აქვს ასევე მოწმის მოვალეობისაგან გაათავისუფლოს ნოტარიუსი, საჯარო მოსამსახურე და მასთან გათანაბრებული პირი, თუ მათ ნაკისრი აქვთ ვალდებულება არ გაამჟღავნონ მიღებული ინფორმაციის წყარო და შინაარსი.

ანალოგიურად თავისუფლდება მოწმის მოვალეობისაგან ის პირი, რომელიც სამუშაოზე იმ პირობით არის მიღებული, რომ არ გაამჟღავნებს კომერციულ ან საბანკო საიდუმლოებას, აგრეთვე კონტრტერორისტული ან/და სპეციალური ოპერაციის მონაწილე პირი (მის პროფესიულ მოვალეობასთან დაკავშირებით), რომლის საქმიანობაც გასაიდუმლოებულია და ამ საქმიანობის ამსახველი დოკუმენტები, მასალები და სხვა მონაცემები სახელმწიფო საიდუმლოებას მიეკუთვნება.

ზემოაღნიშნული კატეგორიის პირების წინაშე

ამგვარი ვალდებულების არსი იქიდან გამომდინარეობს, რომ ზოგადად მოქალაქის ვიზიტი ექიმთან, ნოტარიუსთან, ბანკირთან, საჯარო მოხელესთან, სპეციალურ-ოპერატიული სამსახურის მუშაკებთან კონფიდენციალურ ურთიერთობათა კატეგორიას მიეკუთვნება. ამიტომ, მათ უჩნდებათ გარკვეული ვალდებულებები, რათა არ გაამჟღავნონ მათი ურთიერთობის ამსახველი დოკუმენტები, ინფორმაციები მიმნდობი პირის თანხმობის გარეშე.

სისხლის სამართლის პროცესში მოწმის იმუნიტეტის პრაქტიკული გამოყენების დროს მნიშვნელოვანია საკითხი მოწმის იმუნიტეტის პრინციპების დაცვის შესახებ, რადგან მათი დაუცველობა ხშირად უარყოფით სამართლებრივ შედეგებს იწვევს.

ჩვენების მიცემის წინ საჭირო და აუცილებელია მოწმის იმუნიტეტის მქონე დასაკითხ პირს განემარტოს მისი უფლება - არ მისცეს ჩვენება საკუთარი თავის წინააღმდეგ. ასევე საჭიროა იმუნიტეტის მქონე ყველა პირის გაფრთხილება და მისთვის კანონის იმ მოთხოვნების განმარტება, რაც ათავისუფლებს მას ჩვენების მიცემის მოვალეობისაგან.

პრაქტიკაში ხშირად მოწმის იმუნიტეტის უფლებას განუმარტავენ მხოლოდ ბრალდებულებს, მსჯავრდებულებს, მათ ნათესავ მოწმეებს, მაგრამ ამ უფლებას არ განუმარტავენ მოწმის იმუნიტეტის უფლების მქონე სხვა პირებს. აღნიშნული მოთხოვნების დაუცველობა არის მოწმის იმუნიტეტის უფლებების უხეში დარღვევა.

მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით საგამოძიებო მოქმედების დაწყების, გამოძიების და სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვის პროცესში მოწმეს, ბრალდებულს, მათ ახლო ნათესავებს და ამ უფლების მქონე სხვა პირებს თუ არ განემარტათ აღნიშნულზე მათი კონსტიტუციური უფლება, რის გამოც მათ ვერ ისარგებლეს მოწმის იმუნიტეტის უფლებით, რადგან დასაკითხმა პირმა არ იცოდა იგი და შემდგომში გაიგო მის შესახებ, ასეთი პირის მიერ მიცემული ჩვენება ითვლება კანონის დარღვევით მიღებულ, ანუ დაუშვებელ მტკიცებულებად.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია. თბილისი, 1995 წელი
2. საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ
3. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. თბ. 2009 წელი, (უკანასკნელად მოძიებულია 30 მაისი, 2022 წ.)
4. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. (უკანასკნელად მოძიებულია 30 მაისი, 2022 წ.)
5. გ.თუმანიშვილი. სისხლის სამართლის პროცესი. ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა. თბ. 2014 წელი
6. თ. შაყულაშვილი. პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვის პრობლემა სისხლის სამართლის პროცესში. სადისერტაციო ნაშრომი სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად. თბ. 2013 წელი
7. გ. აბაშიძე. მოწმის იმუნიტეტი სისხლის სამართლის პროცესში. ბათუმი, 2009 წელი
8. ი. ნერეთელი. ნაფიცი მსაჯული და მოწმის იმუნიტეტი. ჟურნალი «ცხოვრება და კანონი», №1(17), 2012 წელი